

на гл. ас. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводство)“, обн. в ДВ бр. 61/18.07.2023 г.

Монография

Кръстева-Христова, Р. (2023). *Дигитализацията в счетоводството – съвременни проблеми и предизвикателства*. Пловдив, Макрос, 310 стр., ISBN 978-954-561-592-4

Интензивното развитие на технологиите и иновациите повлиява върху всички аспекти на съвременния бизнес. Днес дигитализацията се издига като ключова сила, променяща бизнес средата и начина, по който организациите функционират. Същевременно текущият технологичен напредък и нарастващите информационни нужди на бизнеса ускоряват приемането на дигитални решения и в областта на счетоводството. Поставя се въпросът какви са възможностите и предизвикателствата за функциониране на счетоводната система в новата дигитална среда.

Разбирането на **актуалността** на проблемите на дигитализацията в счетоводството е от решаващо значение и за предприятията, и за счетоводните специалисти, които се стремят да останат релевантни на съвременните пазарни очаквания.

Монографията има за **обект** на изследване влиянието на дигитализацията върху счетоводството.

Предметът на разработката се изразява в задълбочено проучване на въздействието на дигитализацията върху счетоводните практики, като се обхващат технологичния напредък, организационните промени и социалните последици.

Целта на монографията е да се разкрие теоретичната рамка на дигитализацията в счетоводството, да се очертаят проблемите и предизвикателствата на дигитализацията в счетоводството в технологичен, организационен и социален аспект, както и да се потърсят приложните измерения на дигитализацията в областта на

счетоводството в световната и българската практика. Всичко това подпомага изясняването на новите начини, по които процесите на дигитализация засягат счетоводството, и така се предлагат насоки и за бъдещи изследвания.

Изследователската теза на монографията е да се докаже, че дигитализацията в счетоводството е задълбочено теоретично и научно обоснована практика с потенциал за растеж и сполучливото внедряване на дигитални технологии безспорно допринася за ускореното им развитие и прилагане. Подкрепя се схващането, че дигитализацията в счетоводството предизвиква промени в технологичен, организационен и социален аспект върху дейността на организациите по пътя им към дигитална трансформация.

Методологията на изследването включва различни научни методи и подходи. Такива са свързаните с обработка на информация в резултат на критичен преглед на съществуващата специализирана литература за дигитализацията и дигиталната трансформация в счетоводството систематичен преглед на литературата, библиометричен анализ с научно картографиране, методите индукция и дедукция, анализ и синтез, исторически метод. Проведени са и емпирични изследвания на база мониторинг, ранжиране и анкетно проучване.

В **глава първа** се изследват концепциите относно цифровизация, дигитализация и дигитална трансформация, в т.ч. в счетоводството, в резултат на което е обобщено, че дигитализацията в счетоводството е процес на функциониране на счетоводната система в условия на обработка на цифровизирана информация посредством дигитални инструменти, което е предпоставка за дигитална трансформация на счетоводството. Използван е специфичен методологичен апарат - систематичен преглед на литературата, библиометричен анализ и научно картографиране, за идентифициране на текущото състояние и изследователските тенденции в областта на интегрирането на дигитални технологии в счетоводните дейности, с което е задълбочено и разширено полето на познание в изучаваната област.

Резултатите от извършеното теоретично проучване и направения библиометричен анализ са основание във **втора глава** изследването да е структурирано в очертаните аспекти на дигитализацията и дигиталната трансформация в счетоводството:

- **Технологичен аспект** на дигитализацията в счетоводството. Проучени са възможностите и приложението в счетоводството на водещите технологии в областта на облачните услуги, обработката на големи данни, внедряването на изкуствен интелект и машинно обучение, и блокчейн, които подпомагат дигитализацията в счетоводството и са разкрити ползите и предизвикателствата от тях за счетоводния процес;

- **Организационен аспект на дигитализацията в счетоводството.** Критично са разгледани промените, които се налагат в организационната култура и процесите в предприятието при внедряването на дигитални технологии в счетоводството, в резултат на което се подобряват производителността и резултатите, и се създават нови роли, нагласи, правила, и бизнес-модели. Очертана е ролята на счетоводния отдел в процеса на изграждане и прилагане на модел за оценка на дигитална зрялост на предприятието и на модел за дигитална трансформация на счетоводството. Предложен е примерен модел за оценка на въздействието на дигитализацията и дигиталната трансформация в счетоводството с качествени и количествени показатели; и

- **Социален аспект на дигитализацията в счетоводството.** Изследвано е въздействието на дигитализацията върху професията на счетоводителя и върху обучението по счетоводство, и са очертани допълнителните умения в областта на технологиите, които съвременният счетоводител в дигитална среда следва да притежава, за да бъде конкурентен на пазара на труда.

В трета глава въз основа на мониторинг и ранжиране са презентирани възможностите на практическия инструментът The 2022 Capterra Shortlist: Accounting Software, свързан с изготвяне на обосновани решения относно оценката и избора на подходящ счетоводен софтуер като компонент на дигитализираната счетоводна система. Резултатите от изследването са насочени към управленските екипи в предприятията за идентифициране на най-популярните и най-полезните счетоводни софтуерни продукти на пазара. Допълнително е извършено анкетно проучване сред 58 предприятия в България, избрани по метода на случайния неповторен подбор, в интервала м. март 2023 г. – м. май 2023 г. Резултатите разкриват следното: първо, факторите, които влияят в най-голяма степен при избора на специализиран счетоводен софтуер в дигитална среда в предприятията в България, са наличието на актуализация на нормативната база, функционалностите и технологичните възможности на софтуера; второ, възможността за надграждане на професионалната компетентност е с най-голямо позитивно влияние върху работата в дигитализирана счетоводна среда; трето, образованието и квалификацията на потребителите е най-важният фактор, който влияе благоприятно за успешното внедряване и работа със специализиран счетоводен софтуер в предприятията; четвърто, най-силно оценени сред знанията и уменията, които трябва да притежават счетоводителите за успешна работа със специализиран счетоводен софтуер в дигитална среда са тези в областта на счетоводството, информационните технологии, следвани от редица личностни качества като комуникативност, умения за работа в екип, консултиране, решаване на конфликти, лидерство.

6. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

6.1. Chipriyanova, Galina, **Krasteva-Hristova, Radosveta**, & Kussainova, Aiman. (2022). Contemporary Higher Accounting Education for Social Responsibility. *Economics. Ecology. Socium*, 6 (4), 27-36. ISSN-L: 2616-7107. <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2022.6.4-3>

Indexing: Web of Science Core Collection JCI=0.14 (2022)

Web of Science Core Collection (Emerging Sources Citation Index) - <http://mjl.clarivate.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=MASTER&ISSN=2616-7107>

В наши дни участниците в бизнеса и социалния живот са изправени пред предизвикателства в контекста на устойчивостта и социалната отговорност. Единственият начин за успешното им преодоляване е всички те да работят заедно в една посока на всички нива и във всички области. Усилията за хармонично постигане на целите за устойчиво развитие от страна на различните общности на планетата са изключително актуални днес и ще продължат и в бъдеще. Висшето счетоводно и икономическо образование е в подкрепа на устойчивостта, управлението на природните ресурси и социалната отговорност. Целта на изследването е да се анализират възможностите за по-нататъшно развитие на икономически решения в контекста на подходи за интегриране на приложения с грижа за нашата уникална планета и нейните богатства за бъдещето. Задачите на изследването намират израз в следното: 1) да се докаже необходимостта от фокусиране към проблемите на устойчивото развитие при вземане на решения за икономиката; 2) да се анализират същността и принципите на една съвременна концепция за устойчив бизнес и управление на природните ресурси; 3) да се посочи пътя, който бизнесът и обществото трябва да поемат, за да се развиват отговорно; 4) да се докаже значението на разработването на международна и национална стратегия за корпоративна социална отговорност. Данните показват, че днес се изисква специалистът с висше икономическо и счетоводно образование да притежава знания и компетенции за качествено осъществяване на отчетност, контролинг и други дейности в частния и публичния сектор. По-конкретно, инвестициите в нови знания и компетенции на такива специалисти в контекста на устойчивостта, управлението на природните ресурси и социалната отговорност създават предпоставки за по-конкурентоспособен и устойчив бизнес. В същото време данните показват, че степента на баланс между трите аспекта (социален, икономически и екологичен) и цялостната насоченост на висшето образование към проблемите на устойчивото развитие към този момент не е задоволителна. Извършено е проучване на нагласите на специалисти с висше икономическо образование, учещи и

едновременно работещи в средни и големи предприятия, в качеството на работодатели, от една страна, и учебното съдържание на висшите училища в страната, които са акредитирани за обучение на студенти по икономика, в т.ч. в областта на счетоводството, от друга, което е в контекста на устойчивостта, управлението на природните ресурси и социалната отговорност. Генерираните резултати дават основание за обосновано предложение на нов модел на обучение в областта на счетоводството с доминираща идея, че след успешното внедряване на гъвкави образователни схеми, ускорената дигитална трансформация и пълното адаптиране към съответните предизвикателства на бизнеса (практиката) ще се установи и нов модел на образователна политика, който да допринесе за успешното реализиране на устойчивост, управление на природните ресурси и социална отговорност.

7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

7.1. **Кръстева-Христова, Р.** (2023). Дигитализацията в счетоводството – влияещи фактори, ползи и предизвикателства. *e-JOURNAL VFU*, 20, 103-112. ISSN 1313-7514 (online).

Въвеждането на дигиталните технологии във всички аспекти на бизнеса, вкл. счетоводството, е станало неотложна необходимост в съвременния свят. Новата дигитална среда на работа отправя предизвикателства към организациите в насока имплементиране на дигиталните технологии и решения в счетоводната им система, която успешно да задоволява очакванията на заинтересованите страни от резултата от своята дейност. Целта на изследването е да се идентифицират факторите, ползите и предизвикателствата, които са свързани с функционирането на дигитализирана счетоводна система, за да се очертаят възможности за подобряване и оптимизация на счетоводната практика. Формулирано е заключението, че върху дигитализацията в счетоводството оказват влияние множество фактори, групирани в няколко измерения – технологично, организационно, свързано с околната среда на компанията и социално. Най-общо технологичното измерение се занимава с ролята и значението на новите технологии. Организационното измерение отразява предизвикателствата и възможностите на предприятията да реализират собствената си дигитална трансформация. Факторите, свързани с околната среда на опериране на компаниите засягат взаимодействието с конкуренти и клиенти. Социалното измерение се фокусира върху състоянието на обществените, корпоративните и индивидуалните ресурси и култура. Основният извод е, че въздействието на тези фактори е комплексно и следва

да се отчита от организациите в процеса на дигитално трансформиране на своята счетоводна дейност.

7.2. **Кръстева-Христова, Р.** (2023). Проблемите на дигиталната трансформация като компонент в съдържанието на нормативната рамка. *e-JOURNAL VFU*, 20, 62-73. ISSN 1313-7514 (online).

Дигиталната трансформация е на фокус като глобален проблем. Множество международни, регионални и национални организации, професионални съсловия, правителства, бизнес единици, синдикати, академични общности, професионалисти и изявени лидери полагат усилия по проблемите на дигиталната трансформация и по този начин изграждат всеобщото дигитално бъдеще на обществото. Това налага хората да познават и прилагат съществуващите регулаторни изисквания в областта на цифровия преход. Цел на изследването е да се идентифицират стратегически документи, които са основа за организационни промени в бизнеса и обществото за подпомагане нагласата, мотивацията и информираността, и за обединяване на усилията на заинтересованите страни в процеса към общото дигитално бъдеще. Критично е разгледано отражението на трансформационните процеси в областта на дигитализацията в стратегии, политики и нормативни документи на няколко равнища в зависимост от обхвата: международно, европейско, национално. Обобщено е, че е необходимо е да се обединят и синхронизират стратегическите цели, за да се осигури качествено въздействие в глобален мащаб на процеса на дигитализация и дигитална трансформация и да се добави висока икономическа, екологична и социална стойност за бизнеса и обществото. Това обединение следва ясно да личи и в различните регулаторни рамки.

7.3. Atanasov, A., Chipriyanova, G., **Krasteva-Hristova, R.**, & Luchkov, K., (2022). Contemporary Training in Financial Accounting - Synthesis between Traditional Methods and New Digital Instruments. *IJAEDU- International E-Journal of Advances in Education*, Vol. VIII, Issue 22, April, 49-59. ISSN: 2411-1821, e-ISSN: 2411-1821.

Практиката е доказала, че финансовото счетоводство е езикът на бизнеса и основната отчетно-информационна система, предназначена да регистрира и извършва текуща обработка на отчетните данни за бизнес и финансови трансакции, както и периодично да представя информация за имущественото и финансовото състояние на предприятието. В дигиталната икономика бизнесът непрекъснато се променя, броят на електронните административни и публични услуги се увеличава, появяват се нови видове трансакции и нови начини на плащане между контрагенти от страните

членки на ЕС и извън него, нови средства за плащане (виртуални пари), учене през целия живот и др. Променят се и/или се появяват нови обекти на счетоводството, които паралелно с динамичните параметри на бизнеса налагат естествено промяна в методите и организацията на обучение по финансово счетоводство, навременна актуализация на учебния план и учебната програма и др. Обучението по дисциплината „Финансово счетоводство” в университетите от Европейското образователно пространство е ключово за студентите от професионалните направления „Икономика” и „Администрация и управление”. Помага за изграждането на основата за по-нататъшното им професионално развитие, продиктувано от следните обстоятелства: счетоводната компетентност е предпоставка за ефективно и ефикасно изпълнение на професионалните задължения; познанията по финансово счетоводство са солидна информационна база за вземане на икономически решения; бъдещите професионалисти се учат, че техните действия трябва да се основават на подходящи, съществени, надеждни и сравними данни, които най-добре се предоставят от финансовото счетоводство; бъдещите професионалисти са мотивирани да ценят счетоводната информация като един от най-важните ресурси, наред с финансите, инвестициите и иновациите; а бъдещите специалисти се възпитават за рационално използване на счетоводната информация като предпоставка и критерий за подобряване на работата. Факт е, че през последните 1-2 години има известни затруднения с широкия достъп на учениците до универсални учебни ресурси предвид пандемията от COVID-19. В статията се анализира дигитализацията на обучението по финансово счетоводство в университетите като процес, основан на смислени учебни дейности, които се провеждат в интерактивна среда, и да разкрие степента на тази дигитализация в момента и в близко бъдеще. Анализът е базиран на статично изследване – извадката е формирана на базата на университетите, представени в QS World University Rankings за 2021 г., регион Европа, предмет Счетоводство и финанси, ОКС „Бакалавър“. Приложени са статистически инструменти и анализ. Резултатите от изследването се изразяват в описание и анализ на организацията на учебния процес по финансово счетоводство в най-добре избраните университети, разработване на класификация на традиционните и иновативни методи на преподаване, разкриване на добри практики при прилагане на нови цифрови инструменти. Извършен е и динамичен аспект на изследването. Извадката е формирана от университети в Европа с катедра Икономика, които изучават дисциплината „Финансово счетоводство” по метода на случаен безповторен подбор, съответно България, Румъния, Сърбия, Италия, Полша, Хърватия, Литва, Словакия. Използвана е методологията на структурираното интервю. Резултатите от изследването се изразяват в установяване на тенденцията за дигитализация на обучение по финансово счетоводство в университетите, проследявайки промяната в съотношението на традиционните методи към

иновативните методи в хода на учебния процес през последните години. Проучването се фокусира върху определянето на вътрешни фактори за успеха на този процес, като наличието на силно лидерство, дефинирани стратегически цели на дигитализацията, създаване на нови работещи модели и намиране на ефективни дигитални инструменти. В заключение, приложението на дигиталните технологии в процеса на обучение по финансово счетоводство в ОКС „бакалавър“ е важно за осигуряване на достъпност, навременност и управление на образователните ресурси като основа за качествено обучение. Предвижда се осигуряване на универсален електронен достъп до внедрена платформа за образователни услуги и съдържание за потребителите в образователния процес. Проучването разкрива значението на организирането на процеса на обучение по финансово счетоводство на основата на разумни (оптимални) пропорции между традиционни методи и иновативни методи (дигитални инструменти) за придобиване на трайни знания, умения и компетенции за бизнеса.

7.4. Atanasov, A., Chipriyanova, G., Ivanova-Kuzmanova, G., & **Krasteva-Hristova, R.** (2022). Current Aspects of Teaching and Learning Accounting in Higher Education in Bulgaria. *IJAEDU- International E-Journal of Advances in Education*, Vol. VIII, Issue 23, August, 127-137. ISSN: 2411-1821, e-ISSN: 2411-1821.

Стопанската практика категорично е доказала, че счетоводството играе важна роля в управлението на всяко предприятие. В този контекст актуален въпрос за всяка отчетна единица е създаването на законосъобразна, подходяща и ефективна организация на дейността и отчетността, прилагането и използването на управленски модели и практики. Добре развитата счетоводна система е предпоставка за ефективното функциониране на управленската информационна система. В така очертаните аспекти счетоводната система на предприятието се определя като информационна система, една от най-важните подсистеми на системата за управление, предназначена да решава задачи относно: 1) цялостното отчитане на стопанските операции, процеси и резултати от стопанската дейност ; 2) оптималната аналитичност на обектите на счетоводството; 3) предоставяне на ръководството на предприятието на информация за видовете разходи (в количество и стойност по видове дейности) и приходи (в стойност по видове дейности); 4) наблюдение и анализ на отклонения от зададените параметри; 5) счетоводния анализ на финансовите отчети; 6) осигуряване на възможности за бюджетиране на дейността и други. В същото време оптимизирането на счетоводството днес е невъзможно без неговата компютъризация и автоматизация. През последните години компютъризираната счетоводна система придоби нов смисъл и съдържание, а именно всички процеси (производство,

счетоводство, доставка, реализация, ценообразуване, анализ, бюджетиране и др.) да функционират комбинирано – т. нар. интегрирана счетоводна информационна система. Изследване на практиката на нефинансовите предприятия показва, че хората, които работят, респективно администрират интегрираната счетоводна информационна система в предприятието, обикновено (макар и не само) са хората, които съставят финансовите отчети и оперативните счетоводители. Това естествено налага специалистите с висше счетоводно и икономическо образование да притежават интегрирани знания, умения и компетенции, включително и в дългосрочен план. Статията има елементи на статично изследване. Извадката е формирана от университети в Северна централна България, акредитирани по професионално направление 3.8. Икономика, които обучават студенти по счетоводство в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ за 2022 г. Използват се статистически инструменти и анализ на данни. Резултатите са представени под формата на описание и анализ на технологията и организацията на процеса на обучение по счетоводство в различните форми на обучение (редовна, задочна и дистанционна), добри практики в теоретичното обучение, степента на практическа подготовка, ориентация на обучението, бакалавърска практика и перспективи за дипломиране в избраните университети. В същото време беше проведено динамично проучване. Извадката включва предприятия от нефинансовия сектор в България, които имат обособен счетоводен отдел, подбрани по метода на случаен еднократен подбор. Използвана е методологията на структурираното интервю. Резултатите от изследването се изразяват в установяване на очакванията на работодателите по отношение на знанията, уменията и компетенциите на счетоводния персонал и идентифициране на новите изисквания към специалистите с висше счетоводно-икономическо образование, а именно да изпълнява много интегрирани роли, включително активно участие в процеса на управление. Анализирани са нагласите на специалистите с висше счетоводно и икономическо образование да създават стойност, да отчитат и съхраняват създадената стойност. Ограниченията на изследването произтичат от неговия изследователски фокус, който е върху предизвикателствата на обучението по счетоводство във висшите училища, предлагащи специализирано икономическо обучение в България. В резултат на изследването се установи необходимостта от някои промени в счетоводното обучение, продиктувани от нарастващата роля на специалистите с висше счетоводно и икономическо образование в процеса на управление на предприятията. Анализират се възможните реформи в методите и организацията на обучение на бъдещите счетоводители, както и необходимостта от своевременно актуализиране на квалификационните характеристики, учебните програми, учебните планове и други в процеса на придобиване на съвременни професионални знания и компетентности във висшите учебни заведения, ангажирани с подготовката на счетоводни и

икономически кадри като процес, базиран на смислени учебни дейности, извършвани включително в интерактивна среда.

7.5. Chipriyanova, G., Ivanova-Kuzmanova, G., & **Krasteva-Hristova, R.** (2022). Opportunities for Improving the Quality of Training of Specialists with Higher Accounting and Economic Education. *Economic and Social Development. 87th International Scientific Conference on Economic and Social Development – "Economics, Management, Finance and Banking". Book of Proceedings*. 181-190. Svishtov, 28-30 September, 2022. ISSN 1849-7535.

Постигането на устойчив социален и икономически растеж на обществото в съвременния динамичен свят е свързано с необходимостта от висококвалифицирани специалисти, включително и в областта на счетоводството. Ролята на висшите учебни заведения в преследването на подобно постижение несъмнено е ключова и важна. Процесът от Болоня одобри Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS), т. нар. „Студент-центрирано обучение, преподаване и оценяване“ (SCL). Тази идея променя традиционната представа за обучаемите, превръщайки ги по естествен начин от потребители на образователния продукт в активни участници в създаването и успешното му прилагане. Само по този начин, в съвременни условия на обучение, студентите ще могат да получат възможност да изградят свои собствени гъвкави учебни пътеки в голяма част от институционалните процеси. Целта на настоящата работа е да дефинира състоянието, проблемите и насоките за подобряване на качеството на обучението по счетоводни дисциплини в България в контекста на европейските и национални приоритети в областта на висшето образование. В резултат на тези изследвания се разработват иновативни подходи и се прави опит за въвеждане на добри практики в обучението по счетоводни дисциплини. Ограничителните условия произтичат от фокуса на обучението, който е поставен върху обучението в ОКС „бакалавър“ по счетоводство. Изследването е с елементи на статично изследване. Прилага се статистически инструментариум и анализ. Успоредно с това беше проведено и динамично проучване. Използва се методологията на структурираното интервю. В резултат на изследването са визуализирани важни насоки за промени в организационната среда и учебната документация във висшите училища в България, с помощта на които да се подпомогнат процесите на успешно прилагане на съвременни тенденции и иновативни образователни практики за повишаване на качество на обучението по счетоводни дисциплини в ОКС "бакалавър" с цел успешна професионална реализация на обучаемите.

7.6. Кръстева-Христова, Р. (2021). Предизвикателства за изграждане на компетентностен модел на счетоводителя на бъдещето. *e-JOURNAL VFU*, 15, 1-9. ISSN 1313-7514 (online).

В съвременните условия на технологична трансформация, стремеж към устойчиво добавяне на икономическа и социална стойност, високо ниво на несигурност, вкл. и в условията на световна пандемия, ролята на счетоводната професия остава значима. Предизвикателствата пред нейното развитие се изразяват в разкриване на механизми за адаптиране към новите условия. В разработката са анализирани предизвикателствата и тенденциите, свързани с пазара на труда; в областта на финансовите, в т.ч. и счетоводните, услуги; и по отношение на счетоводното образование. Резултатите от анализа подпомагат изграждане на компетентностен модел на счетоводителя на бъдещето на база очакванията и препоръките на бизнеса и професионалните организации. Новият профил на съвременния счетоводител изисква промени в нагласите, мотивацията и професионалните умения, които надхвърлят счетоводните познания. Настоящият процес на модернизация и глобализация предполага необходимостта за насърчаване на процеса за интегриране на действията и усилията на счетоводната общност в лицето на заетите и търсещите работа, професионалните организации, обучаващите институции и регулаторните органи в една нова концепция за счетоводителя на бъдещето. Тя е свързана с едновременно постигане на високи нива на професионализъм, мотивация и стремеж към непрекъснато усъвършенстване и добавяне на стойност. Адаптивността от страна на лицата със счетоводни професии към промени в заобикалящата среда и социума са от критична важност.

7.7. Кръстева-Христова, Р. (2020). Насоки при прилагане принципите на интегрираното отчитане. *Интегрираната отчетност в управлението на предприятието: Е-сборник с доклади*, 143-148. Свищов: АИ Ценов. ISBN 978-954-23-1920-7 (online).

В последните години се наблюдава дългосрочен процес на подмяна на концепцията за представяне на финансовите отчети с тази на интегрираното мислене и интегрираното отчитане. Липсата на солидни теоретични концептуални основи, достатъчно опит и практически наблюдения издигат предизвикателства пред практическото изготвяне и представяне на интегрираните отчети. Научното и практическо значение на изследването е да се идентифицират принципите на интегрираното отчитане и да се очертаят някои от техните приложни характеристики. В резултат е издигнато твърдението, че Международната рамка за интегрирана отчетност има важно методологично значение, защото предлага на предприятията от публичния и частния сектор по света инструментариум за

комплексно използване на идеите на интегрираното отчитане (концептуални основи) в съответна форма за практическото им прилагане (интегриран отчет). В обобщение е формулирано заключението, че само взаимосвързаното прилагане на анализирани принципи за интегрирано отчитане позволява цялостна реализация на предназначението им.

7.8. Кръстева-Христова, Р. (2019). Съвременни измерения на обучението в магистърските програми по счетоводство в България в контекста на устойчивото развитие. *България на регионите '2019. Сборник с доклади*, 627-638. Пловдив: АИ „Талант“. ISBN 978-619-203-281-4 (online).

Настоящата разработка се фокусира върху състоянието, проблемите и перспективите на обучението в предлаганите от висшите училища в България магистърски програми по счетоводство. На база проучване и анализ на развиваните от висшите училища в България програми в ОКС „магистър“ в областта на счетоводството е са формулирани състоянието и насоките на университетските политики в областта на устойчивото развитие. Очертани са възможностите за подобряване на предлаганите образователни продукти за целите на изграждането на специалисти в областта на счетоводството с висок потенциал за професионална реализация и умения за устойчиво кариерно развитие.

7.9. Кръстева-Христова, Р. (2016). Балансирана система от показатели в предприятието – практически измерения. *Икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания. Сборник с доклади*, Том 2, 303-308. Свищов: АИ Ценов. ISBN: 978-954-23-1186-7.

Балансираната система от показатели в предприятието е сред високоефективните инструменти на съвременното управленско счетоводство. Причината за това е, че механизмите на действие на системата позволяват стратегическите цели на предприятието да се трансформират в конкретни действия и се оценят чрез конкретни бизнес-показатели, което улеснява контрола на процеса на реализация на стратегията последователно във времето и на всички нива от управленската йерархия. За целите на прилагането на инструмента в предприятието е необходимо изследване на действията и етапите на практическото му внедряване. След идентифициране на четири направления за развитие, в рамките на които са предложени съответни стратегически цели, са очертани етапите и задачите на процеса на успешното внедряване на балансираната система от показатели. Обосновано е заключението, че балансираната система от показатели може да се третира като напълно отговаряща на съвременните условия технология за комплексно управление на предприятието и оценка на ефективността от неговата дейност. Тази система притежава потенциала

да обезпечи комплексното практическо внедряване на стратегическо управленско счетоводство в предприятието.

7.10. Кръстева-Христова, Р. (2015). Счетоводни принципи и изготвяне на счетоводна политика. *Научни трудове на Русенски университет „Ангел Кънчев“*, Том 54, серия 5.1, 55-59. Русе: РУ „Ангел Кънчев“. ISSN: 1311-3321 (print), ISSN: 2603-4123 (online).

Стремежът към хармонизация в счетоводството в световен план съдържа идеята за унифициране на прилаганите в практиката счетоводни принципи посредством ясното им дефиниране в счетоводните нормативни актове на различните страни. Целта е да се постигне приемственост и универсалност при възприемането на счетоводната информация поради ключовата ѝ роля при вземане на управленски и инвестиционни решения. Разработването на счетоводни политики в предприятието следва да се организира в унисон с принципите, залегнали в счетоводното законодателство и общоприети в счетоводната практика. В доклада се правят описание и анализ на тези принципи, които трябва да се следват в процеса на практическо разработване на конкретна счетоводна политика.

7.11. Кръстева-Христова, Р. (2015). Проблеми на професионалната компетентност на преподавателя по история на счетоводството. *Проблеми при обучението по счетоводство, анализ и контрол. Сборник с доклади от научна конференция*, 324-333. Варна: Наука и икономика. ISBN: 978-954-21-0799-6.

Представата за модерно висше образование съдържа и специфични изисквания към професионализма и личността на обучаващите и обучаваните в лицето на преподавателите и студентите. Преподавателят по история на счетоводството следва да осъзнава своята професионална и гражданска отговорност за предаването на знания и опит, за пренасяне на общочовешки морални ценности и на националните дух и традиции, за изграждане личността на студентите посредством своята работа и непрекъснато да удовлетворява тези очаквания. В доклада се разкриват необходимите знания и умения, ценности и нагласи на преподавателя по история на счетоводството на база цялостен компетентностен подход към неговата личност. Застъпено е становището, че компетентността на преподавателя по история на счетоводството е съчетание на компетенциите и личностните качества, които характеризират неговите професионализъм и ефективност на работа. Очертани са три категории компетенции - базови компетенции, предметни компетенции и специфични компетенции, а в допълнение са представени и необходимите личностни характеристики на преподавателя по история на счетоводството.

7.12. Кръстева-Христова, Р. (2014). Бюджетирането на нулева база при кризисно управление. *Научни трудове на Русенски университет „Ангел Кънчев“*, Том 53, серия 5.1, 118-122. Русе: РУ „Ангел Кънчев“. ISSN: 1311-3321 (print), ISSN: 2603-4123 (online).

Кризисните ефекти в условията на пазарна икономика изискват управление на стопанската дейност с цел максимизиране на финансовия резултат и повишаване ефективността на производството. Това се постига чрез внедряване нови форми на управление на дейността и мобилизиране на неизползваните резерви. Бюджетирането е сред най-важните инструменти за управление на предприятието, тъй като способства едновременно за оптимизация на финансовите потоци и ресурсите на предприятието, и за повишаване на неговата конкурентоспособност. За изпълнение на поставените цели е необходимо осигуряване на постоянен поток от информация за изработването на адекватни управленски решения. В доклада научно се аргументира, че подходящ подход за изготвянето на бюджети в условия на кризисно управление е бюджетирането на нулева база. Детерминирани са характеристиките, предимствата и недостатъците на подхода на бюджетиране на нулева база. и са разкрити неговите възможности за използване при управление на кризи. Разработен е методически пример за илюстриране на приложението на подхода в практиката.

7.13. Кръстева-Христова, Р. (2014). Историята на счетоводството като научно направление. *Социалните науки и икономиката (Взаимодействие и перспективи за сътрудничество)*. Сборник научни разработки, Том 1, 285-288. Свищов: АИ Ценов. ISBN: 978-954-23-1005-1.

Научните теории възникват в резултат на синхронизиране на проверени и обосновани емпирични твърдения и научни познания в система от логически свързани хипотези. В доклада се конкретизират историческите източници на информация, прилагат се възможни подходи за изучаване – философски, документален, синтетичен, аналитичен и еволюционен, формулират се предмета, метода и функциите на историята на счетоводството за целите на възприемането ѝ като самостоятелно научно направление. Обобщава се, че генезисът на счетоводството и неговото съществуване и изменение следва да се проследяват в исторически аспект, за да се установят социалните, икономическите, политическите, теоретическите, методологическите и други фактори, повлияли на неговото непрекъснато изменение и усъвършенстване, което от своя страна превръща изучаването на историята на счетоводството в адекватна и актуална задача.

7.14. Кръстева-Христова, Р. (2013). Особенности при формирането на счетоводната политика. *Криза и икономически растеж. Сборник с доклади*, Том I, 326-330. София: ИК - УНСС. ISBN: 978-954-644-431-8 (т.1).

Процесът на формиране на счетоводната политика е ключов за икономическото развитие на предприятието. Счетоводната политика е своеобразен инструмент за изпълнение на икономическите стратегии и тактики в предприятието. Формирането на счетоводната политика протича в няколко последователни фази: формулиране на целите и задачите на счетоводната политика; изясняване на елементите и принципите на счетоводната политика; практическо изпълнение на формирането на счетоводната политика. Акцентът е поставен на последната фаза, като са разкрити същността и особеностите на следните етапи на реализация: анализ на факторите, влияещи върху формирането на счетоводната политика; систематизиране на управленските решения относно счетоводната политика; конкретизиране обектите на отчитане, за които се изготвят елементите на счетоводната политика (в методически, технически и организационен аспект); разработка на проект на счетоводна политика; документално оформяне на счетоводната политика; информиране на заинтересованите лица и вменияване на ангажименти по изпълнението на счетоводната политика; коригиране на счетоводната политика при необходимост.

7.15. Кръстева-Христова, Р. (2012). Възможности за придобиване на личностни качества чрез обучение в дисциплините "Писане на научна разработка" и "Дебати". *Управление и устойчиво развитие*, 32 (1), 39-41. София: Лесотехнически университет. ISSN: 1311-4506 (print).

В най-новата история на човечеството се вписват интензивно развиващите се процеси на интеграция и глобализация в областта на икономиката, комуникациите, културата. Концепцията за устойчиво развитие предполага и адекватно паралелно развитие на човешките ресурси. Сред възможните лостове за такова развитие е реформирането на университетското образование и интегрирането му с възпитанието и личностното изграждане на учащите. "Академията" трябва да се превърне от поле за придобиване и създаване на нови знания и водене на свободни открити дискусии в място за изграждане на персонални качества на студентите. Такива са качествата толерантност към различни мнения, умения за работа в екип, умения за критично мислене, за организация на речта, които те могат да ползват в професионалния, обществен и личния си живот. Ефективното постигане на тези цели се съдържа във възможността за включване на учебните дисциплини "Писане на научна

разработка” и “Дебати” в образователните университетски програми. В доклада са показани предпоставките, същността, предимствата и учебното съдържание на подобен вид учебни дисциплини. Аргументирано е, че ефект от изучаването на предметите “Писане на научна разработка” и “Дебати” се изразява не само в изграждане на полезни личностни качества у студентите, а и в това, че по непряк начин се стимулира привличането на повече млади хора към научно-изследователската и преподавателската професии, към обществено-политическия живот. С внедряването на модерни техника и технологии в университетите се разширяват възможностите за информационен обмен между студенти, учени и практики. Съчетаването на тези възможности с уменията за писане и говорене у студентите е чудесна предпоставка за възникване на нови идеи в науката, техниката и практиката, които се явяват най-ценното богатство за бъдещите поколения.

7.16. Кръстева-Христова, Р. (2011). За новата роля на управленското счетоводство. *Взаимодействието теория - практика: ключови проблеми и решения. Сборник с доклади*, Том 1, 123-128. Габрово: ЕКС-ПРЕС ООД. ISBN: 978-954-9370-78-2 (т. 1).

Докладът се фокусира върху характеристиките на съвременното управленско счетоводство. Изследвани са неговите връзки с другите елементи на финансовата и управленска дейност в предприятието. Критичен анализ е направен и на някои недостатъци в традиционните калкулационни системи и методи. Научно е обоснована необходимостта от прилагане на т. нар. стратегическо управленско счетоводство. Изследвана е неговата информационна роля на различните етапи на управление: стратегически анализ на околната среда, изпълнение на планираната стратегия и стратегически контрол. Аргументирана е необходимостта от внедряване на нови подходи и методи най-вече по отношение на отчитането на разходите и калкулирането на себестойността в изпълнението на ролята на стратегическото управленско счетоводство в рамките на посочените етапи от управленската дейност на предприятието. Изследвани са същността и особеностите на Target Costing, Kaizen Costing, Activity Based Costing, Balanced Scorecard и бюджетиране на разходите. Всички те позволяват реализирането на новите функции и задачи на стратегическото управленско счетоводство. Формулирани са и някои насоки за бъдещото развитие на теорията и практиката на стратегическото управленско счетоводство.

7.17. Кръстева-Христова, Р. (2011). Професията на управленския счетоводител – европейски и национални аспекти. *Икономиката и управлението в XXI век - решения за стабилност и растеж. Сборник с доклади*, Том 2, 260-267. Свищов: АИ Ценов. ISBN: 978-954-23-0678-8 (т. 2).

Професията на управленския счетоводител се практикува във всяка икономическа единица независимо от мащаба и вида на извършваната в нея стопанска дейност. В изследването се разкриват същността и особеностите на тази професия в различни страни. Описани са възможностите за образование и квалификация, наличието на професионални организации, нивата на заплащане и на интеграция на професията сред другите икономически професии на фона на историческите, политическите и социално-икономическите характеристики на Великобритания, Германия, Франция и България. Изследването на професията на управленския счетоводител в различни страни показва, че тя има различни измерения, присвоява различни функции и роли в резултат на своето непрекъснато развитие. Обособяването и утвърждаването на професията на управленския счетоводител продължава и днес. Анализирани са влияещите върху нея множество фактори на околната среда – личностни характеристики и мотивация на персонала, възможности за обучение и кариерно развитие, социален статус и заплащане на счетоводния труд. Влиянието на тези фактори върху формирането на професията е с различна сила и посока в различните страни, от което се прави извода, че професията „управленски счетоводител” няма еднакво съдържание, характеристики и значение в Германия, Франция, Великобритания и България.

7.18. **Кръстева-Христова, Р.** (2010). Практически подходи за изграждане и функциониране на управленска счетоводна система в предприятието. *Предизвикателствата пред счетоводството и контрола. Сборник с доклади*, 199-205. Варна: Наука и икономика. ISBN: 978-954-21-0521-3.

Функционирането на счетоводството в системата на управление на предприятието прави актуален въпроса за неговото адаптиране към управленските нужди. Налага се изграждане и внедряване на система на управленско счетоводство, което да удовлетвори конкретните мениджърски изисквания към продукта на счетоводството – счетоводната информация - за актуалност, аналитичност, гъвкавост. В доклада, през призмата на счетоводния дуализъм, счетоводството като практическа дейност се конкретизира на финансово и управленско. Проучени са етапите и възможностите за практическо изграждане и функциониране на управленска счетоводна система спрямо финансовото счетоводство в предприятието - автономна (“затворена”) система, интегрирана (монистична, еднокръгова) система, или липса на такава система. Формулирани са предимствата и недостатъците от съществуването на управленска счетоводна система.

7.19. Кръстева-Христова, Р., & Маринова, Р. (2008). Възможности за подобряване качеството на образователните услуги в България в условията на евроинтеграция. *Фирмите и пазарите в България в условията на евроинтеграция - продължаващата адаптация. Сборник с доклади*, Том 1, 244-250. Варна: Наука и икономика. ISBN: 978-954-21-0369-1 (Т. 1).

В доклада се разглеждат възможности за подобряване на качеството на образователните услуги в България в условията на евроинтеграция. По-конкретно, описва се разработения от Стопанска академия "Д. А. Ценов" – Свищов и получил одобрение от Министерството на образованието и науката проект "Стажът – първа стъпка в професията. Методика за провеждане на ефективни стажове", насочен към предоставяне на възможност на студенти за практическо прилагане на техните теоретични знания. Целта е студентите да натрупат професионален опит, умения за работа в екип и нови компетенции за вземане на решения в работна среда. Проектът поддържа принципите на Лисабонската стратегия и Оперативната програма "Развитие на човешките ресурси" за интегриране на обучението и формиране на готовност за участие в обучение през живота. Обобщено е, че крайният ефект от проекта е създаването на устойчив модел за сътрудничество между академията и бизнеса, насочен към подготовка на конкурентни студенти и подобряване на практическата насоченост на висшето образование. Този модел включва постоянни контакти, редовни срещи и пряко включване на бизнеса в образователния процес.

7.20. Кръстева-Христова, Р. (2007). Идеи за оценка по възстановителна стойност на придобиваните дълготрайни материални активи. *Счетоводство, анализ и контрол - теория и практика. Сборник с доклади*, 83-89. Варна: Наука и икономика. ISBN: 954-21-0294-6.

В доклада се прави критичен анализ на същността, възможностите за прилагане, предимствата и недостатъците на историческата цена като база за оценка на активите в предприятието при тяхното придобиване. Относно последващото оценяване на активи фокусът е насочен към модела на преоценка по справедлива стойност, като са идентифицирани нейните характеристики като хипотетична, моментна и субективна стойностна оценка, което я отдалечава от типичната историческа стойност. Те са възприети като недостатъци и за ограничаването им се предлага оценката и амортизирането на активите по възстановителна стойност. Извършено е проучване относно дефинирането и методиката за изчисляването на двете й разновидности – дневна (настояща) възстановителна стойност и бъдеща възстановителна стойност. В заключение, предложените идеи за оценка на

придобиваните дълготрайни активи са възприети като приложими в съвременните икономически условия.

9. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

9.1. Чиприянова, Г., & Кръстева-Христова, Р. (2023). Актуални аспекти при обучението на специалисти с висше счетоводно-икономическо образование. *Алманах „Научни изследвания“*, Том 31, 7-37. ISSN: 1312-3815 (print).

Бурното развитие на технологиите, дигитализацията и интернет оказват влияние върху бизнеса, образованието и други. Скоростта, с която знанията остаряват, изисква непрекъснато да се придобиват нови знания за конкурентност на пазара на труда, респ. да се реализира стратегията за учене през целия живот. Това налага да се анализират проблемите пред счетоводното образование в България съобразно променящата се счетоводна практика. Обект на изследването е обучението по счетоводство във висши училища, акредитирани в професионално направление „Икономика“, които обучават студенти по счетоводство в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ за 2022 г., а предмет – новите изисквания на работодателите към специалистите с висше счетоводно-икономическо образование, отражението на новите технологии върху обучението и счетоводната практика. Целите на научното изследване са да се анализират актуалните тенденции пред развитието на обучението по счетоводство, опциите за интегрирането им в учебния процес и да се изведат възможностите за повишаване конкурентоспособността на специалистите с висше счетоводно-икономическо образование в СА „Д. А. Ценов“ на образователния пазар. В разработката се защитава тезата, че усъвършенстването на обучението по счетоводство в съответствие с европейските и националните приоритети, стандарти и нормативи и съобразно променящите се нужди на практиката, вкл. въвеждането на иновации в обучителния процес, ще стимулира икономическото развитие на страната. Резултатите от изследването намират изражение в анализиране на: концепцията за обучение, фокусирано към студентите; европейските приоритети и институционалните възможности за нейното прилагане; възможностите за креативно обучение по счетоводство; приложението на машинното самообучение; изграждането на ВІ компетенции на студентите и други. В резултат на извършеното теоретично и практикоприложно изследване, направените разсъждения и анализи могат да се изведат

следните приноси моменти: първо, изследван е актуален проблем, свързан с обучението на специалисти с висше счетоводно-икономическо образование и подготовката им за успешна реализация на пазара на труда; второ, изведени са основните принципи на концепцията за обучение, ориентирано към студентите, европейските приоритети и институционалните възможности за нейното прилагане, и са описани технологични решения за ефективно интегриране във висшите училища; трето, анализирана е степента на влияние на дигиталната трансформация върху дигиталното образование и са предложени възможности за креативно обучение по счетоводство, вкл. и за приложение на машинно самообучение; четвърто, визуализирана е степента на актуализиране на учебния план и учебните програми за изграждането на BI (Business Intelligence) компетенции на студентите във висшите училища; пето, извършен е SWOT-анализ на перспективите за успех на обучение по счетоводство чрез дигитални игри и в онлайн платформи в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

9.2. Чиприянова, Г., Вечев, В., Иванова-Кузманова, Г., & **Кръстева-Христова, Р.** (2022). Изследване на актуалните тенденции пред счетоводната професия. *Алманах „Научни изследвания“*, Том 30, 279-312. ISSN: 1312-3815 (print).

Счетоводната професия има ключово място в икономическия живот. Развитието на технологиите и дигитализацията на почти всяка сфера от обществено-икономическия живот не могат да заменят методологията, използвана от счетоводството за регистриране, измерване и анализ на стопанските операции и процеси и резултатите от тях. Динамичността на тези процеси в съчетание с динамиката и на нормативната уредба в областта на счетоводството поставят образователните институции пред предизвикателството да подготвят счетоводни специалисти, които да отговорят адекватно като съвкупност от знания и умения на съвременните изисквания на работодателите. Обект на изследване в настоящата разработка е образователният процес по счетоводство в специалност „Счетоводство и контрол“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“, – Свищов. Предмет на изследване е обучението на студентите в ОКС „магистър“ и ОКС „бакалавър“ съобразно изискванията на пазара на труда за заемане на различни счетоводни длъжности. Основната цел е, на база проучване и анализ на процеса на обучение по счетоводство и изискванията на предприятията от различни сектори на икономиката към кандидатите за заемане на счетоводни длъжности, да се очертаят проблемите и да се изведат възможни решения за повишаване на съответствието между обучението по счетоводство и съвременните изисквания на счетоводната практика. Резултатите от проведеното емпирично изследване позволяват да се формулират следните основни научни приноси и изводи: първо, в резултат

на извършения анализ на стратегическия профил на специалност „Счетоводство и контрол“ при СА „Д. А. Ценов“ са открити конкурентните предимства на специалността. Същевременно са открити области с потенциал за подобрене и усъвършенстване на предлагания образователен продукт; второ, въз основа на анализ на съдържанието на учебните програми на дисциплините в ОКС „магистър“ в областта на публичния сектор и банките са дадени препоръки за тяхното подобрене с цел по-добрата теоретична и практическа подготовка на обучаваните студенти. Осигуряването от катедра „Счетоводна отчетност“ магистърски програми в областта на счетоводството в публичния сектор и банките дават задълбочена подготовка с теоретико-методологичен и практикоприложен характер на обучаваните студенти, което е предпоставка за тяхната успешна реализация по специалността; трето, констатирани са слабостите относно държавната намеса по отношение на регулирането на счетоводната професия и са направени предложения за преодоляване на пропуските в тази насока; четвърто, разработен е примерен компетентностен модел на счетоводителя на бъдещето. Бъдещите счетоводители ще се нуждаят от оптимална комбинация от знания, умения и професионални компетенции, междуличностно поведение и качества, които да отговарят на тяхната роля и етап на кариера.

9.3. Ималова, Д., Иванова-Кузманова, Г., & **Кръстева-Христова, Р.** (2020). Обучението в докторска програма "Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводство)" в СА "Д. А. Ценов" - проблеми и перспективи. *Алманах „Научни изследвания“*, Том 28, 306-341. ISSN: 1312-3815 (print).

Постигането на висок икономически и социален стандарт на обществото е свързано с необходимостта от висококвалифицирани учени и специалисти. Гарант за подобно постижение са политиките и дейностите в сферата на образованието и науката. Пред висшите училища стои проблемът за развиване и непрекъснато усъвършенстване на обучението на докторанти, вкл. и по счетоводство. Целта на научното изследване е да се очертаят съществуващите проблеми и насоките за развитие на обучението в докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводство)“ в СА „Д. А. Ценов“, на основата на теоретично и емпирично проучване на нейното състояние в контекста на европейските и националните приоритети. Основната изследователска теза е, че обучението в СА „Д. А. Ценов“ в ОНС „доктор“ в областта на счетоводството изисква интегрирано управление на всички аспекти от неговите регламентация, организация и практическа реализация, което ще допринесе за повишаване на конкурентоспособността на докторската

програма и позиционирането ѝ като водеща в рамките на образователния пазар в страната и в чужбина. Чрез проучване на нормативните и стратегически документи в страната и в рамките на ЕС в сферата на обучението в третата степен на висше образование, от една страна, и чрез очертаване особеностите на изследваната докторска програма, както и чрез прилагане на анкетен метод за изследване мотивацията и удовлетвореността на заинтересованите страни от програмата, са очертани състоянието и перспективите в развитието ѝ и възможностите за повишаване на нейната конкурентоспособност. В резултат на проведеното теоретично и практикоприложно изследване на извършените анализи и проучвания може да се открият следните по-важни приноси моменти: първо, извършено е проучване на актуален проблем, свързан с обучението в ОНС „доктор“, в частност по счетоводство, чрез проследяване на нормативните постановки в европейски и национален аспект, като се използва научният инструментариум на контент-анализа; второ, изведени са основните характеристики и спецификите на развиваната докторска програма „Счетоводна отчетност, анализ и контрол (счетоводство)“ в СА „Д. А. Ценов“ в качеството ѝ на завършен образователен продукт; трето, представени са резултатите от извършения анализ на удовлетвореността на докторанти и постдокторанти; четвърто, изведени са перспективите за развитие на предлаганата докторска програма по счетоводство; пето, извършен е сравнителен анализ на добри практики на висши училища с акредитирани докторски програми по счетоводство в България и са очертани насоки за развитието на докторската програма по счетоводство, водещи до подобряване на качеството и повишаване на конкурентоспособността ѝ.

9.4. Атанасов, А., **Кръстева-Христова, Р.**, & Аспарухова, А. (2013). Същност, организация и моделиране на счетоводната политика в нефинансовите предприятия. *Алманах „Научни изследвания“*, Том 20, 271-300. ISSN: 1312-3815 (print).

Счетоводната политика е специфичен и динамичен икономически модел, който е база за информационно осигуряване на управленската дейност в предприятието. Съвременните икономически условия налагат разкриването на резерви за оптимизиране на счетоводната политика в нефинансовите предприятия за постигане максимална ефективност на стопанската дейност. Целта на разработката е да се изследват теоретико-организационните аспекти на счетоводната политика и да се предложат възможности за нейното моделиране в нефинансовите предприятия. Въз основа на направените теоретически и практически проучвания се достига до извода, че съществуват резерви за оптимизиране на счетоводната политика в нефинансовите предприятия в съдържателно, организационно и

практическо отношение с цел подобряване на информационните й възможности. Въз основа на направеното изследване се открояват следните научни и практикоприложни приноси: първо, систематизирани са теоретичните постановки за счетоводната политика и нейната нормативна регламентация в нефинансовите предприятия; второ, изведени са особеностите на практиката, свързана с формирането и актуализирането на счетоводната политика на база характера на осъществяваната дейност в нефинансовите предприятия; трето, очертани са теоретико-приложни модели и възможности за оптимизиране на счетоводната политика в отделни нефинансови предприятия.

9.5. Атанасов, А., Иванова-Кузманова, Г., Александров, С., Божилов, Б., Йоновски, К., **Кръстева-Христова, Р., & Цветков, Ц.** (2012). Някои проблеми на обучението по счетоводство в държавните висши икономически училища в РБългария и възможности за оптимизирането му в СА „Д. А. Ценов” – Свищов. *Алманах „Научни изследвания“*, Том 17, 507-527. ISSN: 1312-3815 (print).

Обучението по счетоводство е неразривна част от подготовката на специалисти в областта на икономиката не само в Р България, но и в международен план. Този факт прави актуален и значим проблема с неговото съдържание и качество. В тази връзка се изследва съществуващата практика на обучението по счетоводство във висшите държавни икономически училища у нас. На базата на сравнителен анализ се предлагат насоки за усъвършенстването му в СА „Д. А. Ценов” – Свищов в унисон със съвременните национални и европейски приоритети и практики. Въз основа на направеното изследване могат да се открият следните научни и практикоприложни приноси и препоръки: първо, да се търси възможност за изучаване на дисциплината „Счетоводство” в по-следващ семестър. Причината се корени в това, че изучаването на дисциплината във втори семестър на първи курс затруднява студентите при възприемането на сложната счетоводна материя, тъй като те все още нямат задълбочена икономическа подготовка; второ, да се завиши броят на часовете за семестриални занятия, тъй като спецификата, обемът и съдържанието на дисциплината предполагат това; трето, извършено е проучване технологията на обучение по счетоводство във висшите държавни икономически училища чрез изследване на действащата учебна документация с цел оптимизиране на нейното съдържание в СА „Д. А. Ценов” – Свищов въз основа на сравнителен анализ; четвърто, идентифицирани и анализирани са особеностите в технологията на преподаваните счетоводни дисциплини пред студенти от специалност „Счетоводство и контрол” в СА „Д. А. Ценов” - Свищов и са изведени

насоки за прилагане на съвременни методи и подходи в образователния процес.